

40 jaar in transparant

EDITORIAAL

Zie Ik ga iets nieuws beginnen, zegt God

Na de zomervakantie kwam de crisis in onze kerk in een stroomversnelling terecht. Bij de opeenvolgende gebeurtenissen komen gevoelens van onmacht, woede, verbijstering en ongelof naar boven. Maar daarnaast wekken de vele uiteenlopende reacties binnen en buiten de kerk en in de brede samenleving verbazing. Ook de media spelen daarin een niet onbelangrijke rol. Genuanceerde benaderingen zijn blijkbaar niet altijd vanzelfsprekend en soms lijkt het wel alsof er wordt afgerekend met de kerk 'tout court'. Toch hoeft deze gegevenheid niet uitsluitend negatief te zijn. Ze dwingt de kerk ertoe om grondig te reflecteren over haar plaats in de samenleving en ze geeft haar een extra duw in de rug om bewust stil te staan bij wat haar eigenlijke opdracht is vanuit het evangelie en om ernstig werk te maken van veranderingen. De vraag is of alle kerkleiders deze visie delen. Het lijkt erop dat sommige verantwoordelijken liefst zo snel mogelijk terug overgaan tot de orde van de dag en niet begrepen hebben dat ze verdere uitspraken best even toetsen aan andere theologische en evangelisch-ethische opvattingen van deskundige christelijk-gelovige mensen en instanties, in plaats van ze zomaar te lanceren. Zou trouwens geen low profile-houding in deze tijd van schandalen binnen de kerk gepaster zijn? En heeft de beproefde christelijke gemeenschap vandaag niet méér nood aan evangelische boodschappen?

Als IPB willen we vooral kijken naar wat deze crisis kan betekenen voor de toekomst van onze kerk en de kerk van de toekomst.

Het is duidelijk dat we als kerk, gewijde verantwoordelijken én leken, eerst en vooral zorg moeten dragen voor en recht doen aan de slachtoffers. Dat justitie hierbij een belangrijke rol speelt, is vanzelfsprekend. Maar anderzijds zullen we vanuit ons fundamenteel christen zijn nog meer oog moeten hebben voor de zwakken en gekwetsten in onze samenleving en binnen onze eigen kerk, een kerk waarin het mens- en godsbeeld uit het evangelie ook aan tegendraadse kracht mag winnen. Geloofsgemeenschappen kunnen meer openstaan voor gekwetsten en slachtoffers zodat deze er zeker een luisterend oor vinden. Slachtoffers opvangen in een gelovig-pastorale context behoort meer dan ooit tot de kern van ons christen zijn. Wellicht moeten we er ook voor zorgen dat de manier waarop we omgaan met daders ervoor zorgt dat zij de vreselijke gevolgen van hun daden inzien en hun verantwoordelijkheid en heling kunnen opnemen doorheen straf en mededogen.

Verder is het duidelijk dat we als kerkgemeenschap opener en duidelijker moeten communiceren, conflicten niet uit de weg moeten gaan en dat er structurele veranderingen moeten komen. Debatten gebeuren teveel in gesloten cenakels en bij wat naar buiten komt ontbreekt vaak transparantie en daadkracht. Wat er nu gebeurt, is immers geen zaak van priesters alleen. Alle gelovigen, alle parochiegemeenschappen zijn betrokken partij. Dit doet de vraag stellen naar waar het overleg binnen de kerk gebeurt en waar het dient te gebeuren. Is dat alleen binnen de interne kerkelijke structuur, of ook met de samenleving? Er is geen democratische cultuur in de kerk en dus kan er geen fundamenteel overleg plaatsvinden. De hiërarchische structuur moet doorbroken worden, willen we tot een eerlijker overleg komen. De huidige overlegorganen spelen, zowel op het vlak van advies als beleidsmatig, niet werkelijk mee. Ondanks het Tweede Vaticaans Concilie is er nooit een echte wederzijdse gelijkheid tussen leken en clerus gegroeid, vooral omdat macht- en gezagstructuren binnen de kerk duidelijk hun posities wensten te behouden.

Het IPB startte onlangs met een éénjarig project over overleg in de Vlaamse kerk. Daarin gebeurt onderzoek naar de kwaliteit van het overleg op verschillende niveaus. Het IPB zelf als organisatie komt er aan bod maar ook het overleg op niveau van parochies, organisaties en in de bisdommen. Wat is er concreet gerealiseerd van de oproep van Vaticanum II om raden en andere overlegorganen op te richten? Hoe functioneren die vandaag? Daarnaast is er een werkgroep met externe experts die nadenkt over de gezagstructuren binnen de kerk en over het ambt. Aan de hand van analyses en van goede praktijkvoorbeelden binnen onze kerk op vlak van gedeelde verantwoordelijkheid zowel op lokaal als op hoger niveau hopen we tot aanbevelingen en suggesties te komen om structuren aan te passen en een echte overlegcultuur te laten groeien.

We willen uitgaan van een samen gedragen verantwoordelijkheid van gewijden en leken. Leken moeten daadwerkelijk betrokken worden in het beleid, binnen alle kaders in de kerk, tot in de hoogste regionen. Voorzichtig worden er op die weg hier en daar stappen gezet, onder andere in bisschopsraden. Maar ook in de Bisschoppenconferentie kunnen leken beleidsmatig meewerken en meedenken.

Daarnaast moet de kerk nu werkelijk het debat aangaan over het ambt. Op dit vlak probeert het IPB al veertig jaar iets in beweging te krijgen. Het gaat om veel meer dan het verstrengen van de toelatingsvoorwaarden of het herzien van de ambtsriteria. Dan blijven we hangen in de huidige structuren die het accent verkeerd dreigen te leggen. De tijd is nu echt wel rijp, zeker

IPB-Transparant – Jaargang 14, nr. 1 – Oktober 2010 – Driemaandelijks tijdschrift van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad – Guimardstraat 1 – 1040 Brussel – Tel. 02/509 96 87 – Fax 02/509 96 09 – E-mail ipb@interdio.be
Website www.ipbsite.be – Rek. 784-5832889-14
Verantwoordelijke uitgever: Josian Caproens
Afgiftkantoor: Brussel 4

in West-Europa, dat priesters kunnen kiezen voor een celibatair leven of niet. En wat met de vraag of vrouwen priester moeten kunnen worden? Voor vele vrouwen is het vandaag niet meer vanzelfsprekend om, als het al zou kunnen, in het klassieke patroon te stappen. Het ambt moet eerst in zijn totaliteit herbekeken worden en dan moeten ook vrouwen voluit kunnen voorgaan in geloofsgemeenschappen. We pleiten voor een diversiteit van ambten en bedieningen zodat, naast celibataire mannen, ook vrouwen en gehuwden kunnen delen in de verantwoordelijkheid voor de opbouw van de gemeenschap.

Priesters staan vandaag ook vaak alleen en worstelen met onmacht en eenzaamheid.

Ze moeten in elk geval meer in een gezond teamverband kunnen samenwerken met niet-gewijde mannen en vrouwen. Daarom moeten we concreet nadenken over levende geloofsgemeenschappen vandaag en hoe die gemeenschappen zich kunnen organiseren in onze samenleving. Geloofsgemeenschappen moeten meer zelf verantwoordelijkheid krijgen, waarbij niet alles aangestuurd hoeft te worden van 'hogerhand'. Het hiërarchische spreken is geen waarborg voor de toekomst. Betrokkenheid van de hele geloofsgemeenschap is noodzakelijk voor een kerk, die in bescheidenheid de Blijde Boodschap wil beleven en voorleven.

De nieuwe generatie bisschoppen moet niet alles uit het verleden over zich heen krijgen.

We vragen hen wel uitdrukkelijk, vanuit een loyaal-kritische houding, om nu open en transparant het debat aan te gaan, om echt te luisteren naar het 'volk van God' en samen concrete stappen te zetten naar de kerk van de toekomst. We willen er zeker over waken dat er geen terugkeer komt naar een behoudsgezin klerikalisme. We geloven dat het vertrouwen in de kerk maar kan hersteld worden als er duidelijke tekens van verandering worden gegeven. Uit crisis en chaos kan iets nieuw geboren worden als we niet bang zijn om er ten volle doorheen te gaan en zoals de man uit Nazareth bescheiden maar op profetische wijze tradities durven doorbreken.

Josian Caproens, voorzitter

IPB - NIEUWS

Levende geloofsgemeenschappen voor vandaag en morgen Hoe kunnen we elkaar bemoedigen en versterken?

Op zaterdag 9 oktober kwamen de leden van het IPB samen om van gedachten te wisselen over vitale geloofsgemeenschappen vandaag en in de toekomst. Aan de hand van 5 stellingen kwam een boeiend zaalgesprek op gang. De deelnemers mochten bij elke stelling aangeven of ze al dan niet akkoord konden gaan en eventueel of ze nuancerings wilden aanbrengen.

Aan Emmanuel Van Lierde, Els Van Doren en Bart Paepen was gevraagd om op het einde van de voormiddag te reageren op het geheel van wat gezegd werd. Ze deden dit ieder op hun eigen manier, de ene met een samenvatting, de andere met indrukken of met uitdagingen en vragen aan het adres van het IPB.

Een poging om weer te geven wat geklonken heeft

Stelling 1: Veranderingen noodzakelijk

Ook deze, door iedereen sterk aangevoelde, crisis is een kans om samen in een groeiproces een nieuwe Kerk te vormen vanuit een noodzakelijke bekering. Die vertrekt vanuit een evangelisch in de wereld staan.

De verandering mag radicaal zijn zonder daarom te breken met de traditie. Verandering, hervorming en bekering waren de termen die klonken. Gelovigen die vernieuwing nastreven, willen daarbij trouw zijn aan het evangelie.

Stelling 2: Zorg voor de slachtoffers

De rechtstreekse contacten met en ontmoetingen van slachtoffers leren ons ontdekken hoe diep de kwetsuren zijn. Vanuit een rechtvaardigheidsgevoel streven we naar verandering en bekering. Ook schuldbekentenis is nodig. Recht laten geschieden, betekent dat we in de Kerk en in de samenleving oog hebben voor alle slachtoffers, ook van andere vormen van misbruik, en ook voor de daders.

Het evangelie vraagt dat we de gekwetste mens centraal stellen en dat onze aandacht daar naartoe gaat. Maar we mogen niet vergeten dat dit niet onze enige opdracht is.

Stelling 3: Samen gedragen verantwoordelijkheid

De positie van de Kerk in de samenleving is in de voorbije 40 jaar grondig veranderd. Er leven vele vragen over de vitaliteit van gemeenschappen, over ambt en voorganger, over overleg en verantwoordelijkheid. De Kerk

Vijf stellingen waarrond gesprek werd gevoerd

staat op een kruispunt en zoekt naar nieuwe evenwichten. Er is enerzijds continuïteit en anderzijds discontinuïteit. Ook al blijven we overtuigd van de boodschap en doen we verder in parochies en bewegingen, toch kunnen we niet doen of er niets gebeurd is. Hoe hervinden we de geloofwaardigheid en het vertrouwen in de instellingen? Hoe groeien in synodaliteit en samen gedragen verantwoordelijkheid? Hoe worden we weer profetisch en geven we ruimte aan creatieve minderheden? Hierbij speelt goede communicatie een cruciale rol.

Stelling 4: Diversiteit van ambten

Wie zal ons voorgaan en herderen, bemoedigen en versterken? We kunnen elkaar wel 'beherderen' maar we blijven ook geloven in onze herders. Het volk heeft recht op en nood aan herders. Maar voorgangerschap is ruimer dan het gewijde ambt. Er zijn vele charisma's en misschien moeten we meer aandacht hebben voor de 'voetwassers' (diaconale dienst) dan voor de 'broodbrekers' (sacramentele voorgangers). God heeft vele handen en voeten nodig om zijn aanwezigheid en liefde in de wereld gestalte te geven.

De Kerk is geen democratie maar dat betekent niet dat ambten hiërarchisch gestructureerd moeten zijn. Omdat de discussie complex is, hebben we ook deskundigen nodig die helpen nadenken hoe het in de toekomst kan.

Stelling 5: Levengevende gemeenschappen

De vragen van Jambers op onze gemeenschappen leggen: 'Waar zijn ze? Wie zijn ze? Wat doen ze?' Hoe kunnen we leren van elkaar? 'Niet de jongeren zijn de toekomst van de Kerk maar Christus is onze toekomst.' (D. Bonhoeffer). Door volwassen te worden in geloof, kunnen we nieuwe vormen zoeken. Vitaliteit valt niet altijd samen met territorialiteit en we mogen niet te bang zijn om los te laten waar geen toekomst in zit. Bij dit onderwerp werd de uitwisseling sterk gekleurd door de positieve ervaringen van deelnemers. Het leven laat zich niet vangen in structuren en regels. Het vindt zijn weg in gemeenschappen die territoriaal of op een andere basis samenkomen en het geloof delen.

Enkele vragen en kanttekeningen van de respondenten

Begripsverheldering

Twee begrippen die voortdurend klonken vragen om een omschrijving als we elkaar goed willen begrijpen. Het eerste is het woord 'gemeenschap', dat wij in de Kerk voortdurend gebruiken in heel uiteenlopende betekenissen. Wat bedoelen wij als wij het woord 'gemeen-

1. De crisis dwingt de Kerk ertoe grondig te reflecteren over haar plaats in de samenleving. Ze geeft de Kerk een extra duw in de rug om bewust stil te staan bij wat haar eigenlijke opdracht is vanuit het evangelie en om ernstig werk te maken van veranderingen.
2. Het is nu vooral de opdracht van de Kerk om zorg te dragen voor de slachtoffers. Slachtoffers moeten er een luisterend oor vinden. De Kerk moet hen opvangen in een gelovig-pastorale context, naar hen luisteren en hen liefdevol omringen.
3. De klerikale cultuur moet worden doorbroken, willen we komen tot een eerlijker overleg in de Kerk. De huidige overlegorganen spelen, zowel op het vlak van advies als beleidsmatig, niet werkelijk mee.
4. De Kerk moet nu werkelijk het debat aangaan over het ambt. Het ambt moet eerst in zijn totaliteit herbekeken worden. We pleiten voor een diversiteit van ambten en bedieningen zodat, naast celibataire mannen, ook vrouwen en gehuwden kunnen delen in de verantwoordelijkheid voor de opbouw van de geloofsgemeenschap.
5. We moeten concreet nadenken over vitale geloofsgemeenschappen en hoe die zich kunnen organiseren in onze samenleving. Geloofsgemeenschappen moeten meer zelf verantwoordelijkheid krijgen, waarbij niet alles aangestuurd hoeft te worden van 'hoogerhand'.

schap' gebruiken? Mensen die elkaar bij naam kennen? Mensen met eenzelfde levensbeschouwing? Mensen die samen Kerk willen vormen of al vormen? Of hebben wij het over een samenlevingsvorm in een breed maatschappelijk perspectief?

Het tweede problematische begrip is het woord 'Kerk'. Gaat het over lokale groepen van mensen die territoriaal of categoriaal actief zijn? Gaat het over de Belgische bisschoppen en hun beleidsteams of de verschillende organen binnen de Kerk? Hebben wij het over Rome, over de wereldkerk? In het zaalgesprek (zoals trouwens ook in onze gesprekken daarbuiten en in de media) werd met zowel 'ze' als met 'we' gesproken over Kerk.

Een taak van het IPB zou kunnen zijn om die term voortdurend in vraag te stellen en de verantwoordelijken te dwingen hier rond duidelijkheid te creëren. Daaraan gekoppeld heeft er even iets geklonken van angst dat als 'alle stof is gaan liggen' en wij aan fatsoenlijke 'damage control' hebben gedaan, we rustig verder kunnen doen. Dan moeten we, juist vanuit de crisis van vandaag, aan iedereen die aan de Kerk wil meewerken, zeggen dat wij de term Kerk vandaag anders moeten invullen dan 6 maanden geleden. De bisschoppen zelf riepen ertoe op in hun brief na het ad limina-bezoek in mei, om vanuit de problematiek een fundamentele reflectie over gezagsuitoefening te houden.

De taal die we gebruiken, kan verschillend zijn en het is goed om ons daarvan bewust te worden. Het ging in dit Forum over hervorming, over veranderen en bekeren. Drie taalsoorten: de organisatorische en managementtaal vertaalt zich in hervormingen, de maatschappelijk gerichte taal gebruikt veranderen en de theologie spreekt van bekering.

Verder werd in het gesprek duidelijk dat we structuur niet mogen verwarren met cultuur, dat synodaliteit niet hetzelfde is als democratie en dat ambt niet samenvalt met klerikaliteit.

Twee aandachtspunten

Pedofilie en alles wat daarmee bovenkomt is een 'symptoom'. Wij stellen ons voortdurend de vraag wat hieronder zit, waar komt dit vandaan? Dit vraagt om een diagnose. We merken al maanden dat iedereen analyseert en concludeert vanuit zijn eigen perspectief en tot conclusies komt die men tevoren al had. Dit is op zich helemaal niet problematisch. Vanuit de crisis formuleren we sterker wat we op voorhand al vonden. Maar omdat iedereen dat vanuit het eigen perspectief doet, geven dezelfde symptomen soms tegengestelde diagnoses. Dan is het goed dat er fora zijn waarop deze met elkaar in verband, in gesprek, in confrontatie gebracht worden.

Een tweede aandachtspunt: enkele keren klonk er een soort 'tegenstelling', een tegenover elkaar zetten van Jezus en evangelie enerzijds en Kerk anderzijds. Alsof er een soort van rechtstreekse onbemiddelde band is met wat Jezus zou doen en wat Hij vindt en wat het evangelie betekent. Die onbemiddeldheid die hieronder gesuggereerd wordt, klopt eigenlijk niet. Want er is interpretatie nodig via de traditie. We kunnen niet rechtstreeks van Jezus naar vandaag, naar onszelf, naar de maatschappij, naar de Kerk gaan. Die traditie en die interpretatie moeten wij verhelderen. Want elke interpretatie houdt risico's in. Een eerlijk gesprek over argumenten helpt om niet vast te lopen. Mag de vraag gesteld worden naar traditionele hiërarchische gezagsuitoefening? Mag tegelijk ook gevraagd worden of alles wat van onderuit gebeurt goed is? Want er zijn ook geloofsgemeenschappen die samen sterke beslissingen zouden kunnen nemen, die volgens de grote meerderheid van de mensen hier onevangelisch zijn. Wil dat dan zeggen dat het in orde is omdat het van onderuit komt? Een taak van het IPB is dan 'te blijven doen wat ze doet' namelijk meewerken aan de gelovige interpretatie vandaag.

Carine Devogelaere

IN 'T VIZIER

Met spirituele kracht aanwezig

Johan Verstraeten is hoogleraar theologische ethiek aan de K.U.Leuven. Hij doceert en publiceert over de sociale leer van de Kerk, christelijke politieke en sociale ethiek, vredesethiek en bedrijfsethiek. Onlangs verscheen van hem een brochure 'Christenen en de crisis'.

Johan, waar liggen jouw roots?

Ik ben geboren in Wetteren en ging er ook naar school. Op het college hadden we een godsdienstleraar die bouwkampen organiseerde in de slums van Parijs. Daar werd mijn belangstelling voor sociale ethiek en theologie geboren.

Toen ik 21 was, ontdekte ik in de abdij van Orval de weldaad van stilte en gebed. Ik deed de Geestelijke Oefeningen van sint Ignatius in een 10-daags verblijf in stilte. Daarna deed ik de volledige Oefeningen in het dagelijkse leven. Deze ervaring was heel vormend en gaf me een basis voor de rest van mijn leven. De Ignatiaanse spiritualiteit reikt een methode aan om het evangelie te lezen waarbij je je inleeft in de personages van de tekst. Door dat te doen, ontdek je de diepere verlangens in jezelf en ga je met Jezus op weg. Je leert onderscheiden waar het werkelijk op aankomt. Deze spiritualiteit maakt je eigenlijk contemplatief in de actie. Je leert focussen op het wezenlijke. Zo kan je in wat je doet het beste realiseren wat mogelijk is en word je niet afgeleid. Dat noemt Ignatius: 'onverschilligheid'. Het gaat dus niet om een zich terugtrekken uit de werkelijkheid maar juist om een grotere betrokkenheid, maar dan vanuit een duidelijk perspectief. Wat niet tot het wezenlijke behoort, - zoals bijvoorbeeld veel van onze bureaucratische beslommeringen -, verdwijnt naar de achtergrond.

Je studeerde theologie maar je hebt blijkbaar zeer brede interesses daarbuiten.

Voor ik les begon te geven aan de faculteit theologie werkte ik 5 jaar aan de faculteit van politieke wetenschappen en 3 jaar op de economische faculteit. Dat verbreedde mijn kennis en mijn blikveld. Ik heb ook het geluk dat ik, naast mijn professionele opdracht, projecten kan opvolgen over heel de wereld. Zo maakte ik van dichtbij de oprichting van een katholieke universiteit mee in Oeganda en in Zuid-Afrika. En in de colleges die ik geef, zitten studenten van de hele wereld. Zij dagen me voortdurend uit om verder te kijken dan de Vlaamse kerktorens en mijn blik breed te houden.

In oktober 2009 vroegen we je om te spreken op het IPB-Forum. Je stelde toen dat de crisis niet louter economisch is. Dat is vandaag nog duidelijker dan toen. Maar wat kunnen we daar als christenen mee?

Toen was de bankcrisis de aanleiding om te spreken over de economische crisis op wereldvlak. Maar de diepere oorzaken liggen op het vlak van waarden, burgerzin, omgaan met macht, leiderschap... Als gelovigen zijn we verantwoordelijk om het perspectief van de armen, de zwakkeren, de slachtoffers binnen te brengen daar waar we leven en werken en vergaderen. Of het nu Roma zijn of mensen uit de Derde of Vierde Wereld of slachtoffers van seksueel misbruik en geweld.

We kunnen als christenen een 'company of critics' vormen die oproept om bepaalde aspecten niet uit het oog te verliezen in de keuzes die we maken en de beslissingen die we politiek of maatschappelijk nemen. Het is daarom goed dat we zelf als gemeenschap die waarden inoefenen. Dat we samen zoeken hoe we verantwoord kunnen omgaan met geld en goederen, hoe we onze ecologische voetafdruk kunnen verkleinen.

Je sprak ook ergens over een nieuwe taal die we moeten aanleren?

Er is een taal die spreekt over kennis in de vorm van bewijsbare gegevens en cijfers. Die ligt voor de hand in onze economische en wetenschappelijke wereld. Maar daarnaast is er een taal die inspiratie geeft en spiritualiteit verwoordt. Het is een taal waarin ook metaforen en beelden thuishoren. Een taal die zinzoekers raakt. Ik geloof dat het christendom een enorme kracht heeft om de cultuur van binnenuit te humaniseren en te inspireren. We moeten geen massabeweging willen zijn maar kunnen als gist in het deeg betekenisvol aanwezig zijn. Mensen in contact brengen en leren omgaan met schoonheid, met liturgie, vanuit een innerlijke gedrevenheid.

Samen met niet-christenen proberen we de wereld meer bewoonbaar te maken. Ons model van menselijkheid is Jezus Christus. Die laat ons zien hoe God de mensen graag ziet. 'Human flourishing' is Gods diepe verlangen. Wie als mens die kracht tot leven ervaren heeft, wil zelf ook beminnen en doorgeven wat hij of zij zelf ontvangen heeft. Wie meent dat de Kerk daarin haar monopoliepositie moet bewaken met wetten en regels die zeggen hoe mensen zich moeten gedragen, heeft het niet echt begrepen. De katholiciteit van de Kerk zit hem juist in het universele, in de brede openheid op alle mensen. Een Kerk van zuiveren, of het nu over de leer gaat of over seksualiteitsbeleving, is een illusie of zelfs een ketterij. Denken we maar aan de katharen uit de 12e eeuw.

In de brochure 'Christenen en de crisis' spreek je ook over de crisis van het leiderschap. Over welke leiders heb je het dan?

Er zijn de leiders in politiek en Kerk, de managers in de economische wereld, de voorzitters en directies. Maar als ik spreek over het evangelisch leiderschap bedoel ik ook vele gewone mensen die in een of ander verband meewerken in een groep of organisatie. Ook hen wil ik oproepen tot moedig leiderschap. We zijn onvoldoende wie we kunnen zijn en brengen te weinig veranderingsprocessen op gang. Daar waar we dingen zien gebeuren die niet (meer) kunnen, moeten we de moed hebben om te spreken. We hebben nood aan mensen als kardinaal Suenens, die naar de kern durven gaan en vele uiterlijkheden kunnen relativiseren.

Misschien moeten we meer investeren in de vorming tot leiderschap. Naast kennis is daarvoor ook verwortelde spiritualiteit belangrijk. Een leider moet zelf een spiritueel leven hebben om van daaruit te spreken en te handelen. Dan zullen mensen voelen: dit is echt. Ook in de opleiding aan de faculteit van theologie zou meer integratie tussen kennis en spiritualiteit een meerwaarde zijn. Bijvoorbeeld een existentieel seminarie waarin je kan ontdekken hoe het is om een psalm te bidden of een uur in stilte met een evangelietekst door te brengen. Met gevormde leiders kunnen we ook op de economische markt van de zinzoekers onze plaats innemen. Nu is de Kerk daar vaak de grote afwezige terwijl andere religies er wel in slagen om daar een aanbod te doen. Ik ben ervan overtuigd dat christen-zijn ons een kracht tot handelen geeft en dat we die niet voor onszelf mogen houden.

Interview Carine Devogelaere

Brochure met suggesties voor gesprek. Te bestellen bij het IPB aan € 3.50, excl. verzendkosten.